

13.3.2020

KORONAVIRUSTILANTEeseen VARAUTUMINEN SUUN TERVEYDENHUOLLOSSA

Kiinassa käynnistyi alkuvuonna uuden koronaviruksen aiheuttama COVID-19 -tartuntatautiepidemia. Tähän mennessä tapauksia on todettu yhteensä noin 140 000 maailmanlaajuisesti. Tartunnoista on raportoitu 132 maata. COVID-19 -infektio on määritelty tartuntalain mukaisesti yleisvaaralliseksi infektioksi. Maailman terveysjärjestö WHO julisti koronavirusepidemian pandemiaksi 11.3.2020. Suun terveydenhuollon toimipisteissä on syytä seurata ajantasaista päivittyvää tietoa koronavirustilanteesta [THL:n sivuilla](#).

COVID-19 tarttuu ihmisestä toiseen pääasiallisesti pisaratartuntana lähikontaktissa. Virusta on todettu hengitystie-eritteiden lisäksi myös syljestä. Virus voi säilyä pinnoilla ja tartunta on mahdollinen myös kosketustartuntana esimerkiksi käsien kautta. Infektion itämisaika, eli aika altistumisesta ensioireiden alkuun, on arvion mukaan noin 2 - 12 päivää, keskimäärin noin 4 - 5 päivää. Taudista katsotaan parantuneeksi, mikäli oireiden alkamisesta on vähintään viikko ja oireiden päättymisestä vähintään vuorokausi. Tämän jälkeen potilasta voidaan hoitaa tavanomaisin varotoimenpitein. Testejä ei tehdä parantumisen varmistamiseksi.

Suun terveydenhuollon vastaanotoilla on tärkeää toimia siten, ettei asiakkaita altisteta tartunnoille. Vakavia tautitapauksia ja kuolemantapauksia on havaittu eniten yli 70-vuotiailla, joilla on jo jokin perussairaus, esim. diabetes, korkea verenpaine tai sydän- ja verisuonitauti. Korkein riski on yli 80-vuotiailla. Vastaanotoilla tulee huolehtia henkilökunnan työturvallisuudesta myös koronatartunnan saaneita potilaita hoidettaessa. Väestöä tulee tiedottaa siitä, että kiireetön hammashoitoaika tulee perua, mikäli on flunssan oireita tai on ollut lähikontaktissa koronavirustartunnan saaneen henkilön kanssa vähintään 15 minuuttia.

Koronatilanne vaikuttaa myös tavanomaiseen toimintaan suun terveydenhuollossa. Suu- ja nenäsuojusten saatavuudessa on ongelmia. Tämän hetkisen (13.3.2020) tiedon mukaan niitä saadaan maahan, mutta hinta on aiempaa korkeampi. Myös käsi- ja pintadesinfektioaineiden saatavuus on tällä hetkellä heikentynyt, samoin jossain määrin suojakäsineiden. Näiden kaikkien myyntiä on nyt rajoitettu aiempien tilausmäärien mukaiseksi pieniin eriin säännösteltynä. Koronavirusepidemian edetessä ja mahdollisesti pitkittyessä saatetaan myöhemmin joutua tilanteeseen, jossa suojavaarusteita tai muita hammashoidossa välttämättömiä tarvikkeita ei väliaikaisesti saada. Tämä tulee myöhemmin ennakoida siten, että kiireellisten potilaiden hoito voidaan turvata.

Alla oleva ohjerunko on laadittu hyödynnettäväksi suun terveydenhuollon vastaanotoilla. Se pohjautuu soveltuvin osin Helsingin kaupungin suun terveydenhuollon ohjeeseen. Kukin suun terveydenhuollon toimija lisää ohjeeseen omaa organisaatiotaan koskevat puhelinnumero- ja muut tiedot ohjeessa olevan merkinnän xxx tilalle. Jokaisella vastaanotolla tulee olla kyseiseen vastaanottoon soveltuva ohjeistus siitä, miten toimia koronavirustilanteessa kussakin taudin leviämisvaiheessa.

Myös alueellisesti voidaan sopia koronatartunnan saaneiden potilaiden välttämättömän hammashoidon toteuttamisesta.

Lisätietoja: Lääkintöneuvos Merja Auero
merja-liisa.auero(at)stm.fi

Ohje henkilökunnalle koronaviruksen huomioimisesta suun terveydenhuollossa

1. **Henkilökunta** ei saa tulla kuumeisena tai hengitystieoireisena töihin, tämä koskee myös opiskelijoita. Matkustamista tulee välttää. Mikäli olet kuitenkin matkailut etenkin suuren riskin alueella tai ollut lähikontaktissa tartunnan saaneen kanssa vähintään 15 min ajan, on suositeltavaa jäädä etätöihin kahden viikon ajaksi, vaikka olisit täysin oireeton. Asiasta tulee neuvotella esimiehen kanssa esimerkiksi puhelimitse. Tarkkaile vointiasi huolellisesti. Mikäli sinulle ilmaantuu oireita (kuva 1), ota yhteyttä puhelimitse tai sähköisesti työterveyshuoltoon (p. xxx), terveyskeskuksen päivystykseen (p. xxx) tai sairaalan päivystykseen (p. xxx). Tietoa saa myös valtakunnallisesta puhelinneuvonnasta numerosta 0295 535 535.

Kuva 1.

2. **Kiireettömään hammashoittoon** hakeutuvan flunssaoireisen potilaan aika siirretään, kunnes potilas on terve. Myös **puolikiireellinen hoito**, esimerkiksi hampaan/paikan lohkeaman hoito siirretään, mikäli mahdollista. Mikäli normaaleja suojavarusteita tai muita suun terveydenhuollon toiminnassa välttämättömiä tarvikkeita ei saada riittävästi, priorisoidaan kiireellisten potilaiden hoito.

3. Potilaalle, joka sairastaa tai hänen epäillään sairastavan koronavirusinfektiota, annetaan vain **kiireellinen hoito**

Toimintaohje:

- A. **Jos koronavirustartunta on todettu**, hoito X hoitolassa (p. xxx) klo xx-xx (ja Y hoitolassa (p. xxx) klo xx-xx).
Päivystykselliseen hoitoon otetaan potilaat, joilla on henkeä uhkaava sairaus, tapaturma tai, joilla on särkylääkkeeseen reagoimaton suun alueen kipu. Muiden päivystyspotilaiden osalta pyritään odottamaan, kunnes tauti ei ole enää tarttuva. Yhteydenotto aina ensin puhelimitse päivystävään hammaslääkəriin, joka vielä arvioi tarvittavan hoidon ja hoitopaikan.
- B. **Jos koronavirusepäily herää puhelimesta**,
- selvitä, onko potilas tullut 14 vrk sisällä suuren riskin alueelta tai onko potilaan lähipiirissä koronavirukseen sairastunut
 - kirjaa tieto potilastietojärjestelmään koronaviruksen epäilyn heräämisestä
 - Pyydä potilasta pysymään kotona ja ottamaan yhteyttä koronavirusneuvontaan (p. xxx)
- C. **Jos koronavirusepäily herää hammashoitolassa**,
- Anna potilaalle kirurginen suunenäsuojus ja käsidesiä ja suojakäsineet.
 - Potilaskontaktissa oleva henkilökunta käyttää kirurgista suu-nenäsuojusta ja suojakäsineitä (käsien desinfiointi ennen suojakäsineiden laittoa ja niiden riisumisen jälkeen).
 - Potilaan ei tule olla fyysisesti yhteydessä muihin ihmisiin ennen epäilyn raukeamista.
 - Mikäli hammashoitola sijaitsee terveysaseman yhteydessä ohjaa hänet pois yleisistä tiloista ja terveysaseman kanssa sopimaanne eristyshuoneeseen odottamaan siirtoa näyttöön tai ottamaan yhteyttä koronavirusneuvontaan (p. xxx).
 - Hammashoitolasta voidaan myös ottaa yhteys infektiolääkəriin (p. xxx)
 - Jos koronavirusneuvonta tai infektiolääkäri vahvistaa tartuntaepäilyn ja hammashoitoa on välttämätön antaa ennen näyttöön/tuloksen saamista, hoito erityisvarotoimenpitein (Liite1) X hammashoitolassa. Soita hoitolaan (p. xxx).
- D. **Jos potilas on karanteenissa ja ensiapuluonteisen hammashoidon tarpeessa**,
- hoito erityisvarotoimenpitein X hammashoitolassa. Soita hoitolaan (p. xxx)
- E. **Jos ei epäilyä koronavirusaltistuksesta, mutta potilaalla akuutti ylähengitystieinfektio**,
- tehdään vain ensiapuluonteinen hammashoito normaalein varotoimenpitein ja kirurgista suu-nenäsuojusta käyttäen missä tahansa hammashoitolassa.
- F. **Karanteenissa olevien lähipiiri, joka oireeton**,
- hoidetaan kiireettömän ja kiireellisen hoidon osalta normaalein varotoimenpitein missä tahansa hammashoitolassa, kuten myös muut oireettomat potilaat.

Tee heti kaikissa hammashoitoloissa:

1. Tutustu

- a. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ajankohtaiseen tietoon koronaviruksesta <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19>
- b. oman sairaanhoitopiirisi koronavirukseen liittyviin ohjeisiin www.xxx
- c. oman kuntasi sote-toimialan koronavirukseen liittyviin ohjeisiin www.xxx
- d. Hammaslääkäriliiton ohjeisiin <https://www.hammaslaakarilehti.fi/fi/uutinen/viisi-ky-symysta-koronaviruksesta>
- e. Työterveyslaitoksen ohjeisiin <https://www.ttl.fi/toimintaohje-tyontekijoille-wuhanin-koronaviruksen-tartunnan-ehkaisyyn/>

2. Tulosta potilasohjeet odotustiloihin

- a. Hoitoloiden ulko-oviin tiedote koronaviruksesta sekä pyyntö hoitoajan siirtämisestä puhelimitse, jos on sairas
 - b. Tiedote, jossa kerrotaan, ettei hoitolassa kästellä
 - c. [Ohjeet käsienpesua ja yskimistä varten](http://www.thl.fi) (www.thl.fi)
3. **Tilaa** kaikille potilaille käsidesiä käytettäväksi vastaanottojen odotustiloihin. Huomioithan, että käsidesiä ja maskeja sekä hanskoja ei saa viedä kotiin.
 4. **Poista** odotustiloista tavaroita, jotta pienennetään niiden ja käsien kautta tapahtuvaa kosketustartuntariskiä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, ettei hoituhuoneessa ole tavaroita esillä roiske-etäisyydellä.
 5. **Suunnittele** miten oireinen, tartuntaepäilty potilas voidaan tarvittaessa ohjata yleisten tilojen läpi ja missä hoituhuoneessa hoidetaan, jotta kontaktit muihin asiakkaisiin ovat mahdollisimman vähäiset. Tällä varaudutaan tilanteeseen, jossa ilmaeristyksessä tehtävää hammashoitoa jouduttaisiin antamaan.
 6. **Merkitse** potilasasiakirjoihin kaikki hoitoon osallistuneet, jotta mahdollisten altistuneiden selvittäminen sujuvoituu.
 7. **Sovi hoitola X**, johon koronavirustartunnan saaneiden potilaiden hoito keskitetään. Parhaiten tähän soveltuu hoitola, jossa tartunnan saanut potilas voidaan ohjata hoituhuoneeseen ilman, että hän oleskelee samassa tilassa terveiden asiakkaiden kanssa. Tarvittaessa esimerkiksi terveysasemalla sovitaan eristyshuone odotusta varten. Myöskään hoidon jälkeen potilas ei saa jäädä yleisiin tiloihin.
 8. **Hanki** hoitolaan X koronavirukselle altistuneen asiakkaan kiireellistä hammashoitoa varten:
Potilaille:
 - a. Oireiselle epäilylle koronavirusasiakkaalle, tilataan roiskesuojattuja IIR kirurgisia suunäsuojia ja suojakäsineitä.

Henkilökunnalle (ks. Liite 1):

- a. Kertakäyttöisiä, nestettä läpäisemättömiä pitkähihaisia suojatakkeja
- b. Visiirillisiä kirurgisia suu-nenäsuojaimia
- c. FP3-hengityksensuojaimia. Hengityksensuojain on tässä tarkoituksessa henkilökohtainen ja kertakäyttöinen, mikä tarkoittaa, että se on myös toimenpide- ja potilas-huonekäyntikohtainen.
Tutustu hengityssuojaimen käyttöön etukäteen mukana tulevan ohjeen mukaisesti.
- d. Hiussuojia tai päähineitä
- e. Suojalaseja
- f. Suojakäsineitä (latex- tai nitrilisuojakäsineitä), joiden ranneke ulottuu hyvin suojatakin hihojen päälle
- g. Eritetahradesinfektioon aine, joka tuhoaa koronaviruksen
- h. Tartuntavaarallisen pyykin pakkaamiseen tarvittavat varusteet ohjeineen
- i. Suojapusseja, joihin korona- tartuntariskissä olevat välineet pakataan välittömästi käytön jälkeen välinehuoltoon vietäväksi. Suojapusseihin tehdään merkintä mahdollisesta koronaviruksesta. Pussit pakataan kannellisiin kuljetuslaatikoihin.

Pidä kirjaa koronaviruksen vuoksi tehtävistä hankinnoista, jotta menoja voidaan seurata.

LIITE 1: Varotoimet koronavirusepäilyä potilasta hoidettaessa (tulosta tämä)

1. Kertaa THL:n ja muut ohjeet. Tiedot päivittyvät nyt tiheään tahtiin.
2. Ennen potilaskontaktia laita visiirillinen kirurginen suu-nenäsuojain ja suojakäsineet (käsien desinfiointi ennen suojakäsineiden laittoa ja niiden riisumisen jälkeen)
3. Kun potilas on tulossa hammashoitolaan, anna potilaalle jo hoitolan ulkopuolella roiskesuojattu IIR kirurginen suu-nenäsuoja ja ohjaa yksikössä sovittuun eristyshuoneeseen.
4. Mikäli päädytään aerosolia tuottaviin toimenpiteisiin, joita valtaosa hammashoidon toimenpiteistä on, toteutetaan ilmavaroitimet (FFP-hengityssuojain, hiussuojain)
5. Suojainten pukeminen huoneessa tai sulkutilassa
 - a. Desinfioi kädet
 - b. Pue suojatakki
 - c. Pue hengityssuojain ja tarkista tiiveys
 - d. Pue hiussuojain
 - e. Pue suojalaseja
 - f. Desinfioi kädet

- g. Suojakäsineet (latex- tai nitrilisuojakäsineet) puetaan potilashuoneessa ja vaihdetaan aseptisen työjärjestyksen mukaisesti, mitä ennen kädet desinfioidaan.
6. Anna potilaalle kiireellinen hoito
7. Suojainten riisuminen potilashuoneessa
 - a. Riisu suojakäsineet ja suojatakki
 - b. Desinfioi kädet
 - c. Poista suojalasit ja sitten hiussuojain
 - d. Desinfioi kädet
 - e. Poista hengityssuojain
 - f. Desinfioi kädet
 - g. Poistu potilashuoneesta
8. Potilas käyttää yleisissä tiloissa huoneesta pois lähtiessä kirurgista suu-nenäsuojusta ja sen lisäksi suojakäsineitä (käsien desinfiointi ennen suojakäsineiden laittoa ja niiden riisumisen jälkeen).
9. Hammaslääkäri kirjaa hoitoon osallistuneiden henkilökunnan jäsenten nimet hoitotietoihin, jotta hoitoon osallistuneet voidaan jälkikäteen selvittää
10. Hoidon päätyttyä potilashuoneen puhdistus käyttäen huonekohtaisia siivousvälineitä ja kertakäyttöisiä siivouspyyhkeitä. Erytystä huomiota kiinnitetään kaikkien potilaan ja hoitohenkilökunnan kosketuspintojen puhdistukseen. Pinnat puhdistetaan emäksisellä yleispuhdistusaineella, minkä jälkeen kosketuspinnat käsitellään desinfektioaineella.
11. Potilaan hoidossa syntyvät jätteet pakataan erilliseen jätessäkkiin, joka suljetaan heti ja vietään jäteastiaan. Mahdolliset hoidossa käytetyt tekstiilit pakataan tartuntavaarallisen pyykin pakkausohjeiden mukaisesti ja pestään 60 - 90 °C.
12. Pidä listaa työntekijöistä, jotka ovat hoitaneet koronavirusinfektioon sairastunutta potilasta. Seuranta 14 vuorokauden ajan. Mikäli tulee hengitystieinfektion oireita, tulee ottaa yhteyttä työterveyteen puhelimitse (p. xxx) tai sähköisesti (osoite www.xxx). Työhön ei saa palata ennen kuin työterveyshuolto antanut luvan.